

משילה מנחית כסף. והתוס' בקידושין (דף נ"ג ע"ב ד"ה אף במכר) כתבו לר"מ דאמר הקדש במזיד מתחלל בשוגג אינו מתחלל וז"ל דמפיק ל"י מקרא דמתעל מעל ואין משילה אלא בשינוי כלומר במזיד דאם ירצה לגזולו יקנו מיד כו' וקרא דונתן הכסף וקם לו למזבח בעלמא דבלאו כסף הוא מתחלל אם ירצה לגזולו עכ"ל. הגה הוקשה להם מקרא דונתן הכסף רק לר"מ אבל לר"י דאמר בשוגג מתחלל לא הוקשה להם מדי משום דבשוגג גזייה"כ הוא וקרא דונתן הכסף במזיד חייב. וראיתי בס' קרן אורה למעילה שם שנתקשה לרוב הראשונים דסברי דגם שלא בדרך הולאה אלא בנכונה לחוד יולא לחולין (ושלא כדעת הרמב"ם פ"ו ממעילה ה"ג) מנגן הא, עיי"ש בדבריו בארוכה. ולריך לומר דמתעל מעל גלי לכל אופני מעילה שמוציאה מרשות לרשות, מהקדש לחולין. ועי"פ רמז מדברי הראשונים ז"ל מהרהר אני בזה דבר דבר דאולי י"ל דליאת הקדש ע"י מעילה דמי ממש לפדיון כסף. דבחולין (דף קל"ט ע"א) לענין תרגומות של הקדש שמרדה אי פקעה קדושתה אי לא פריך הש"ס מדרי"א ר"י ומשי ל"ק הא דאמר עלי הא דאמר רבי ז', וכתב הריטב"א ז"ל בתדושו וז"ל פ"י כשאמר עלי מכיון שמרדו נחייב מקדים באחריותו וה"ל בחילול ומפקי לחולין עכ"ל, וגראה לכאורה דהתחייבות זו שנתחייב הנזיר הרי היא כסף והקדש מתחלל על ידו, כשי' הריטב"א בכמה דוכתי דהתחייבות חשובה כסף לענין קנין, עיין שם"ק ב"מ (דף ע"ז ע"ב) וכתובות (דף ל"ב ע"א), ועי" מה שהארכתי בזה בספרי (סי' ל"ט). ואף דאין פדיון הקדשות בשטר ופירש"י בקידושין (דף ה' ע"א) אם כתב לגזר שטר על משות פדיון הקדש אין הקדשו פדוי דבעינן ונתן הכסף וקם לו עכ"ל הרי דהתחייבות לא מהני בהקדש, י"ל דהריטב"א מפרש לה בשטרות שיש להפדוה על אחרים כמו שפירש"י במשנה בכורות (דף נ"א ע"א) אבל בשטר שלו שאני דאיכא התחייבות ודינה כסף, וה"ל במעילה דמייבחו תורה לשלם קרן וחומש והם אינם כפרה אלא תשלומין למזון הקדש כמ"ש התוס' בכתובות שהזכרנו לעיל י"ל דהוי כסף והקדש מתחלל עליו, וכן גם במזיד לר"מ דמייבב מיהא לשלם קרן. ועכשו מהפרש בפשוטו מה שאין הקדש יולא לחולין ע"י מעילה בדבר שאין לו פדיון. ולפ"ז יולא לן חידוש לדעת, לפי מה דקיי"ל (מעילה ט"ו ע"א) דקדשי מוצח וקדשי בדיק היות מנערפין זה עם זה למעילה, אם נהנה בחלי פרוטה מקדשי מוצח וזחלי פריטה מקדשי בה"ב אף דמעל מ"מ לא יולא קבה"ב לחולין, משום דחלי הפרוטה שהוא חייב נגד קדשי מוצח לא בא לחילול דקדשי מוצח לאו בני פדיון נינהו, וגמלא דלגורך חילול בא רק חלי פרוטה שכנגד קדשי בה"ב ואין הקדש מתחלל על פחות משו"פ. אבל דבר חדש הוא דמסתפינא להחזיק בו ובדברי הריטב"א חולין יש להסביר ענין אחר, ורק מהרהורי לבי ברהיטא הודעתי לכח"ר :

(י) ובדברי התוס' קידושין שהזכרנו שכתבו דקרא דונתן הכסף וקם לו למזבח בעלמא דבלאו כסף הוא מתחלל אם ירצה לגזולו אין לשונם מדוקדק ל', דמאי שייך לומר למזבח בעלמא הרי כשאנו רוצה לגזולו איננו קרא דאנו קונה אלא בכסף ולא במשיכה דמינה למד ר"י דמשות קונות דית לדעת רש"י ב"מ (דף מ"ז ע"ב) ובכורות (דף י"ג ע"ב), ולריך לומר דאשגרת לישנא בעלמא הוא. והנה משיכה בהקדש לא מהני לכו"ע בין לר"י ובין לר"ל, לר"י משום דמשיכה אינה קנין כלל ואפילו בהדיוט ולר"ל כתבו התוס' בבכורות שם (ד"ה ד"ת) דמשיכה לא שייכא בהקדש דכל היכא דאיתיה בי גזא דרממנא איתיה. וגראה לכאורה דמהי"ט לא יקנה מהקדש גם ביד וחזר, וכן נראה קלמ ממה שאמרו בתו"כ (בחקתי) ויסף חמישית כסף ערכך עליו וקם אם נתן את הכסף הרי שלו ואם לאו אינה שלו, משמע דבשום אופן אינה שלו אלא בכסף. ומ"מ אין להקשות להתוס' אליבא דר"מ היאך הקדש יולא לחולין ע"י גזילה שא"א לשום קנין להיות בהקדש שלא ע"י כסף אליבא דר"ל דאית ל"י לענין זה סברא דכל היכי דאית' בי גזא דרממנא אית' [וכן גם לר"י כדבעינן למיכתב קמן], דשאי הכא גזייה"כ הוא דמתעל

והנה ידיו הדו"ט ומזכרו בכ"ט :

סימן יב .

לביאור תוספתא שלהי חולין.

(א) איתא בתוספתא שלהי חולין המולא קן לא יטבר בה את המלוע שגמר ולקח. ואין לזה ביאור מאי משמע מולקח

מולקח, ובאזה קן מיירי, אי בקן דיש בה חובת שלו חלוא מולקח נפקא אלא משלח משלח ואפי' לדבר מלוא כמבואר בחולין (דף קמ"א ע"א), ואי בקן שאין בה חובת שלוח אחי לא יסור בה את המלוא ומאי משמע מולקח, והגרש"א בבאורי מנחת צבורים פ"י ולקח חותן ולא הנמאל מן ההפקר, אבל דברים מתמיהים הם מאי משמע מולקח שלא יקח מן ההפקר. ושמה הוא מפרש ולקח משנן קי"י, אבל מ"ל הא דבעינן קי"י דוקא ולא בני בלקיחה ביד לחוד. והפק זה מסהעף לשני ענינים. חדא מנגל דבעינן כלל בגפרי מלוא שזכה בן להיותן שלו דילמא בלקיחה ביד בעלמא בני אע"פ שלא זכה בהן ובלבד שלא יהו גזולין. [וגזולין בודאי פסולין כבקרבות דילפינן מכשיר ממכר, יעו"ב בתוספתא בפרקין שם לא יטול אס מעל הבנים ואפילו לטור בה את המלוא מפני שנטבדה בה עבירה, ועי' מ"ש בזה בס' ח' אות ל"ג], שהרי מלוא הרבה לקיחות בחורה שאין מעניין זכ"י כמו ולקח הכהן מדם הפר והרבה כו"ב. ועוד דאפי"ת דלקיחה זו הוא מענין זכ"י מ"ל שיקנה בדמים דוקא ולא יזכה בהן מן ההפקר:

איברא

דבירובלמי ערלה (פ"א ה"א) אימא אחרונא שנטעו למלואו חייב בערלה, ולא כן חגיג ולקחתם לכם ולא מן המלוא המן ולקחתם לכם בדמים ולא מן המלוא דרם הכא כמה דתימר גבי שופר יום תרועה י"י לכם מ"מ וכא שלש שנים י"י' לכם ערלים לא יאכלו מ"מ, הרי דולקחתם בדמים משנה. ובהנהגה נה"ש ו"י שם הביא דבא"ש הרא"ש (כלל ל"ה ס"ב) מובאת תשובת רבינו אביגדור שמדבריו נראה דולקחתם דגבי אחרונא היינו קי"י כמבואר הכא בירושלמי, ובמכילתא (בא פ' י"א) מובא ברש"י עה"ת אמרין משכי וקחו לכם משכו מי שיש לו וקחו מי שאין לו, דהיינו נמי קי"י, וה"ל י"ל בולקח דלפ"מ שהוא בדמים דוקא ולא בזכ"י מן ההפקר. אבל כ"ו אינו, חדא דאפילו חפרס הירושלמי כפשוטו דולקחתם לכם היינו קי"י בדמים מ"מ מי שיש לו אחרונא משלו או שניתן לו במתנה או זוכה מן ההפקר אטו אינו יולא בו, והרי מפורש דבניתן במתנה וכן בשביעית שהוא הפקר יולאין בו ואין זה לריך לפנים, ועוד דע"כ אין הירושלמי מהפך כפשוטו דולקחתם לכם קאי על הקי"י שהרי ולקחתם על הנטילה קאי וכמו שחמה הכפ"ת לסוכה (דף מ"א) על רבינו אביגדור דא"כ נטילה של מלוא היכא כתיבא, אלא ודאי דכוונת הירושלמי היא ולקחתם לכם בדמים היינו שיהי בו מוחן וכדאמרין בש"ס דילן (דף ל"ה ע"א), וכ"כ בירושלמי סוכה ר"פ לולב הגזול דפריך מה בין שופר ומה בין לולב ומשני בגלוב כתיב ולקחתם לכם משלכם לא משל איסור הני"י דרם הכא יום תרועה י"י' לכם מ"מ. ובגפ"מ נמי מבואר להדיא דנוטל נוטל הפקר, דהרי מחטטין מחטטת שלא יטול אס מעל בנים לטור את המלוא ושלוה הקן אינו נוטל אלא בהפקר ולא בחזון:

ב) ויותר

מזה נראה דבגפ"מ לא בעינן כלל שזכה בהן להיותן שלו אלא אפילו אס לא זכה בהן ולא נעשו שלו נמי מטור בהן. דהנה בקרבנות מובא כתיב קרבנו ואמרין בב"ק (דף ס"ו ע"ב) קרבנו ולא הגזול והתם ודאי אין קרבן מן ההפקר כל שלא זכה בו שהרי בכל אופן אין אדם מקדיש דבר שאינו שלו. [ועי' בגדרים (דף ל"ד ע"ב) היתה לפניו ככר של הפקר כ' ובמה שהאריכו שם האחרונים ז"ל ואכ"מ]. אמנם גם בזה יש לחקור אס דין הוא מלך הקרבן עצמו שיהי שלו, ר"ל דאס אינו שלו הוי פסול בקרבן, או דמלך דיני הקרבן לא בעינן כלל שיהי שלו אלא דמלך ההקדש בעינן שיהי שלו דאליה לא

מ"ל מקדיש ל'י, ואין זה דין בקרבן אלא דין בהקדשה כמו בכל הקדשות ממון דאין אדם מקנה דבר שאינו שלו, ואילו ה' מטייר בשעת ההקדש ה' שלו ואח"כ נעשה אינו שלו גם מלך הממון לא איכפת לן כלל. ומזה יהי' ר"מ לענין פ"מ, דאס הוא דין בקרבן שיהי' שלו ה"כ בגפ"מ בעינן שיהי' שלו דילפינן מכשיר ממכר, אבל אס הוא רק דין בהקדש דאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו א"כ בגפ"מ דלא צרי להקדישן כלל אי"ז שיהי' שלו דע"ז ליכא למילף מכשיר ממכר כיון דמכשיר לא שייך כלל ענין ההקדש. ובאמת נראה דמלך הקרבן לא בעינן כלל שיהי' שלו אחר הקדשו, שהרי לעולם אחר הקדשו אינו שלו הוא אלא ממון גבוה ואמרין בזה"ש (דף ק"ד ע"א) דלאחר הקדשו אינו נעשה מוקלה ונעבד ע"י הבעלים דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו, והא דאיקרי קרבנו הוא רק לענין דקניא ל'י לכפרה, יעו"ב בחולין (דף מ"א ע"א) ובתוס' שם. והא דממעטין קרבנו ולא הגזול אינו מלך שאינו שלו אלא משום דהוי מלוא הבאה בעבירה ושונה גול בעולה כמבואר בסוכה (דף ל' ע"א) יעו"ב בתוס' שם ובסוגיא דב"ק. וכן מוקמינן התם בב"ק לקרבנו ולא הגזול דגזל קרבן דחבר' ופירש"י בחד לישנא בלפני יאוש ואילטרין לאשמועינן דאינו עולה לרזון כלל אפי' לבעלים, הרי דגם לבעלים פסול אע"ג דמלך הגזילה לא נעשה אינו שלו, אע"כ דכל שנטעם בו איסור גזילה הוי פסול בקרבן ולא מלך אינו שלו. (*) ומכאן זה תמה אי על התוס' בח' לסוכה (דף ל"ה ד"ה לפי) שתפס דמלך קרבנכם לריך להיות שלו:

ג) ונ"ל

להביא רא'י דבגפ"מ לא בעינן כלל שיהי' שלו או שזכה בהן בשעת לקיחה מיהא. דעת כמה מרבוותא דאסורי הגזא אינן שלו ואין בהן שום זכ"י, עי' ברש"י פסחים (דף ו' ע"ב) דחמץ אחר זמן איסורו לאו ברשותיה הוא פ"י דאינו שלו, וכ"ה בח' הרמב"ן ר"ש פסחים דא"כ לא הוה שלו וכל אדם רשאי לנלוס מבטלו וא"ל לזכות בהן, ועיין בח' הריטב"א לע"ז (דף מ"ד ע"א) ובקדושין (דף נ"ז ע"ב) ובסוכה (דף ל"ה ע"א) משם הראב"ד, וכבר האריכו בזה האחרונים ז"ל הרבה, ואפי"ה אמרין בחולין (דף ק"מ ע"א) טעורות מכלל דאיכא טעמות כ' ארנב"י למעוטי לפורי עיר הנדחת, הרי דאי לא קרא דטהורות הו"ל דלפורי עיר הנדחת כשרין לטהרת המלוא אע"ג דאיה"נ ינקו ואין בהן זכ"י כלל ואין נעשין שלו, אע"כ דלא בעינן כלל שיהי' שלו. וממילא מוכח מזה נמי דכל הקרבנות נמי לא בעינן בזה שיהי' שלו גם אחר ההקדש מלך דיני הקרבן, דאליה למ"ל קרא בגפ"מ חיפוק מתדב"י ממכשיר ממכר:

ואכתי

איכא למימר דלא מוכח מכאן אלא דבכל הזמן שאחר לקיחתו לא בעינן שיהי' שלו אבל בשעת לקיחה אפשר דבעינן שזכה בהן ויהאוו שלו, והא דלריך למשני לפורי עיר הנדחת היינו באופן שלקחן לטהרת המלוא וזכה בהן קודם שנטעו עיר הנדחת או קודם גמ"ד, [דנראה פשוט דאין שלל עיר הנדחת נאסר אלא משעת גמ"ד ואילך אע"פ שאין דבר זה מפורש בש"ס, כמו שיבואר להלן בס"ד], ואח"כ נעמד דין ג' ונאסרו. בהגה"ה, דנהי דקדשים לא נאסרו אחר הקדשם כמבואר בבבאריין (דף ק"ב) משום דשלל שמים הוא אבל לפרי מלוא דלינן קדושין לשמים שפיר נאסרין גם אחר לקיחה דלאו שלל שמים הוא. אבל ז"א, חדא דרק בקדשים שייך לפלוני ולומר דבשעת הקדש לריך להיות שלו ולא אח"כ משום דבעי מקדיש הוא ואין אדם מקדיש דבר שאינו שלו, משא"כ בגפ"מ דלא בעי מקדיש לכו אין לחלק כלל בין שעת לקיחה לאח"כ, דאי בעינן שיהי' שלו ליבעי גם בשעת שחיטה ואי לא בעינן גם בשעת לקיחה לא ליבעי

(*) הגה"ה. ודרך אגב אשרי שהתוס' שם (ד"ה דגזל קרבן) כתבו וז"ל תימא ל"ל קרא כו' הא אמרין בפסחים (דף פ"ט ע"ב) המוכר עולמו ושלמו לא עשה ולא כלום כו' ואין לומר שכל הכתוב לפסול הקרבן דהא אמרין לקחן (דף ע"ז ע"א) גבי נגב שחם שחם חמישים כפנים לשם בעלים חורה קרן לבעלים עכ"ל, וזה יקשה לרש"י ב"ק. ונלמד ד"ל דשאי החם שהקרבן כשר דכיון דשהתן כפנים לשם בעלים הרי קיים נאגב הנהגה מעליהם ואין הקרבן נקרא עוד גזול, [ואע"ג דנגב בהשבתו לריך דעת בעלים נראה דהוה רק לענין חיוב החריזת אבל מ"מ פקד כבר שם גזול מעל גבולה ואפי' החזירו שלא מדעת וז"ל הקדשו בעלים קדוש גם ל"י וזקן ולא נקרא אינו נרשמו], והבא מיירי כשלא שחמו לשם בעלים דעדיין לא הציב ושם גזול עליו:

וזו אינה שמיטה אלא הריגה לפי חרב ונבילה היא אחד לא איבעיא דר"ח. [וראיתי לש"כ הגאון מהרי"ד ז"ל בספרו בית הלוי ח"ג (ס' כ"ו אות ד')] שכתב דמהיט השמים הרמזים ז"ל לאיבעיא דר"ח משום דמהיט סוגיא מוכח דמהיט לה שמיטה לטהרה מדי נבילה, ונכתובין לזה גם כן מ"ח יעו"ש, אבל דבר רחוק הוא ויפה רק לפלפולא]. ונראה ליישב בפשוטו דרש"י ז"ל פירש אלא לשמיטה בו ויכול לשורפה אחר שמיטה, הרי דסבר דעוף איט בכלל בהמה להריגה אלא לשריפה כשאר שללה וכ"כ הרש"ש. ולכן בבהמה מספקא להו להחוס' כיון דלהריגה קיימא אין כאן שמיטה, אבל להלן בנפלים שפיר כתבו בהחלט דכשרות לכפרה דהא נפלים לא קיימו להריגה אלא לשריפה ושמיטה מעלייתהא היא. [ומה שקשה מכתובי מכתב שיעורא כבר עמדו ע"ז האחרונים ז"ל]. אבל גם זה דחוק לומר דמסקי החוס' בל"ע בשביל איבעיא דלא איפשיטא בש"ס ולא יזכירוה כלל. ובעיקר הקושיא מאיבעיא דר"ח ז"ל דס"ל דזהו רק אם שמיטה בסבין דהוי דומיא דחרב אבל אם שמיטה בקרומית של קנה לא מקרי לפי חרב ובזה לא איבעיא ל"י לר"ח עיין בב"ק (דף מ"א), ויש להאריך בכ"ז ואכ"מ עוד ז"ל דמסקי בל"ע לפ"מ שעמד המל"מ (פ"ג מאיסורי מובח ה"ז) אחי הכשירו החוס' בהמת עה"ג לקרבן דלכתב דכתב קרא בל"ע למעוטי נפרי עה"ג הדר גילף מכפר ממכשיר לפוסלן בשאר הקרבנות, ובס"ח ענף י' הארכנו להראות פנים אחי לא ילפינן, וי"ל דזהו דל"ע להו, או דמספקא להו אי קיי"ל כדבר"י דילפינן מכשיר ממכפר דבקידושין (דף כ"ז ע"א) נראה לכאורה דר"י דסבר לפ"מ משעת שמיטה נאסרין וקיי"ל כוותי' לא סבר הוה דתדבר"י ולהלן יבואר דאין הדבר מוכרע עוד ומאוס מספקא להו. ויש לפלפל טובא בכ"ז אלא שאכ"מ:

מן האמור מבוחר שדברי המנחה צבורים בביאור התוספתא אינם נכונים. וראיתי להגאון מורמ"ש בספרו אור שמה (פ"א מטומ' ה"ח) שהביא לתוספתא זו וכתב בביאורה דעל האם אמר להלן בתוספתא מפני שגטורה בה עזירה וכאן על הבנים האפרוחים קאי שנאמר ואת הבנים תתן לך לכן אמר שלטור בו המלועז אינו ראוי ליקח הבנים דכתב ולקח למטהר שתי נפלים ולא אפרוחים, וכמו דכ"ז מבוחר בהלכות פרה דאין לוקחין עגל יעו"ש, כן הכא בשעת הלקיחה לריכס להיות לפרי דרור ולפרי גדולה ולא אפרוח, ופרט דתנא דתוספתא יסבור דמשעת לקיחה הן נאסרין וכמו מכפר דבחון, לכן נריך להיות הלקיחה כשכן נפלים, וזה ברור בפירושה, ורבינו פסק כמאן דאמר דנאסרים משעת שמיטה לכן לא זכר זה, עכ"ד:

ורענ"ד אין דברים אלו נכונים כלל. ומתחלה נאמר דמה שכתב לאסור גם לקחתן כשהן קטנים משום דמשעת לקיחה נאסרו ומדמי להו לאין לוקחין עגל דפרה אדומה אינו מבורר אל"ל. לא ייבעי' למ"ש הראב"ד בהשגות שם (פ"א מפרה ה"א) דמשו"ב אין לוקחין עגל משום דאין מקדישין מחו"ז וזו קרוי' חטאת, דבודאי נראה דלא שייך בל"ע ש"אין קדשים ואינו עובר משום מקדיש מחו"ז אפילו למאן דיליף מכשיר ממכפר ומכש"כ למאן דלא יליף, [ואפי' בע"ע מסופקי' אם שייך זה, ובשעיר המשלח אינטרין קרא לרבות שלא יקדישו מחו"ז כמבואר ביומא (דף ס"ג ע"ב)], אלא אפילו לטעם ש' הרמב"ם משום דכתב ויקחו אליך פרה ולא עגלה נמי אינו עולה יפה. דהנה הא פשיטא ל"י להרב נר"ו דבשעת שמיטה בודאי לריכין הן להיות נפלים ולא אפרוחים וכל עצמו הוא חומר לאסור גם הלקיחה, [מה שלא מוכר באמת בתוספתא דתנינן בה רק לא יעבר את המלועז ולקחה מאן דכר שמה], בכדי ליישב השמטת הרמב"ם לתוספתא זו שלא הביאה לדינא משום דסבר משעת שמיטה נאסרו ולא שייך לאסור את הלקיחה, אבל זה באמת לא יעלה בידנו. דהנה ביב"כ לא שייך לפי טעמו של הרמב"ם לרין בל"ע מ' אסור על הלקיחה כמו בעגלה דפרה אלא פסול בעגלה הוא דאיכא למידן בהו, כלומר שהלקיחה פסולה. דנח דבפרה אפשר למיטכח גם דררא דאיסורא ד' משום שהיא באה מתרומת הלשכה ויליף לה בספרי מויקחו אליך, והחוס' בכ"ק

ליבעי, ועוד דלמ"ד פ"מ משעת לקיחה נאסרו בהנאה נראה דאם לקחן קודם גמ"ד לל"פ' שוב אינן נעשין כשלל עיר הנדחת להני רבנותא דה"י אין שלל דלא מיקרי עוד שללה כיון שאין לו כחן ה"סר הנאה. והסוגיא בחולין אודא גם אליבא דתדב"י דיליף מכשיר ממכפר ובקידושין (דף כ"ז ע"א) מבוחר דלתדב"י משעת לקיחה נאסרין, אלא שדבר זה אינו מוכרע ולפינו יבואר דגם תדב"י מני סבר כר"י דמשעת שמיטה נאסרין:

ג) והנה החוס' חולין שם (ד"ה למעוטי נפרי עה"ג) כתבו ו"ל מימא הא נמי נפקא מדתנא דבי ר' ישמעאל דכיון שאסורים בהנאה לא קרינן ב' ממסקנה ישראל ואפשר דלא ממשעינן ממסקנה ישראל אלא דומיא דערלה וכלאי הכרם שלא ה' להם שעת הכושר כדאמר פ"ק דמנחות (דף ו' ע"א) והלכך אפילו לכפרה מותרות דאי משום הנאה מותר לאו ליהנות ניתנו ול"ע בבהמת עיר הנדחת אם עבר והקדישה והקריבה אם הוא קרבן כשר כיון דלהריגה קיימא עכ"ל. ולפי דבריהם לא מוכח מכתב מירי דלפ"מ לא בעינן שיהיו שלו, שהרי להקדים למזבח בודאי בעינן שיהיו שלו ואפ"ה קסברי דיכול להקדישה. אמנם החוס' בפ"כ ס"ל דה"י' הו' שלו וראיינו מיהא קיימא לשי' הראשונים דסברי דאין שלו. אכן י"ל דהתוס' נמי ספוקי מספקא להו בהא אי בעינן בל"ע שיהיו שלו. דהנה יש לדקדק אחי מסקן בבהמה בל"ע והרי היינו הך דלפ"מ ומוכח מהש"ס דאי לאו דכתב טהורות הו' כשרין משל עיר הנדחת ומאי מספקא להו טפי בבהמה. ולפי מה שכתבנו י"ל דמספקא להו אם לריכין בקרבנות שיהיו שלו מזד דיני הקרבן או לא. דהנה דברי החוס' דבהמת עה"ג שהקדישה והקריבה יהא קרבן כשר קשין טובא, דאפי"ה דה"י' הו' שלו מ"מ איך שיהי' הרי אמרין בב"ק (דף מ"ה ע"א) דשור הנסקל שנגמר דינו מכרו אינו מבור הקדשו אינו מוקדש ואי"כ האיך יכול להקדיש בהמת עה"ג אחר גמ"ד, דע"כ אחר גמ"ד מיירי דאי קודם גמ"ד אינה נאסרת ולא מיקרי בהמת עה"ג כמש"ל וכמו שיבאר להלן בארוכה, וכבר עמדו ע"ז האחרונים ז"ל. ומאחרי כן מ"ח (מלוא חס"ד) שתי' ע"פ מ"ש הקוה"ח (ס' קי"ז) דהא דגזל ולא נתיאשו הבעלים שניהם אינם יכולין להקדישו זה לפי שאינו שלו וזה לפי שאינו ברשותו הוא רק בקדושת דמים אבל קדושת הגוף יכול להקדיש זה שאינו ברשותו, וסברי החוס' דה"י' הו' שלו אלא שאין ברשותו ולכן בקדושת הגוף יכולין להקדישן ובב"ק מיירי לענין קדושת דמים דאילו למזבח בל"א"ה נוגח פסול. ומעתה י"ל דבהא גופא מספקא להו אם לריך הקרבן להיות שלו מזד דיני הקרבן ואי"כ יש ללמוד בל"ע נמי מכשיר ממכפר שיהיו שלו ומדכשרין משל עה"ג מוכח דה"י' הו' שלו אלא שאין ברשותו וממילא גם לקרבן מלי מקדיש להו בקדושת הגוף, או דלא בעינן כלל מזד דיני הקרבן שיהיו שלו אלא מזד ההקדש ואי"כ בל"ע דלא בעי מקדיש להו לא בעינן שיהיו שלו ולא מוכח מכתב דה"י' הו' שלו ואין שכן לא מלי מקדיש להו לקרבן דלאו שלו נינהו. אולם עיקר פירוט של המ"ח אינו מרווח, דאפילו אם נתפוס כהקוה"ח וגם נתיי דאין ברשותו של איה"כ דמי לשאר אינו ברשותו אין זה לב"ע אלא אליבא דרש"י, אבל ר"ח בתוס' גיטין (דף מ' ע"ב ד"ה הקדש) שהקשה על רש"י מה בין קדושת דמים לקדושת הגוף לענין להפקיע מידי שעבוד בודאי פליג על סברא זו יעו"ש בקוה"ח, ולפ"ז הדר קשה אחי מסקן החוס' בבהמה בל"ע. וכן יש לדקדק קצת במה שכתבו החוס' אח"י בד"ה לנפלים בהחלט דלפריס שהחליטין בע"ז כשרות לכפרה ולא מספקא להו כלל. ושמו"ל ז"ל דהבא איירי רק מענין הכפרה מזד חסרון דמשקה ישראל אבל מזד ההקדש אה"ג דספוקי מספקא להו גם בזה, ודוחק הוא דה"ל לפרושי. ואפ"ל דמספקא להו בבהמה לטעם אחר. דבסנהדרין (דף ק"ב ע"א) בעי ר"ח בהמת עיר הנדחת מהו דתיהני בה שמיטה לטהרה מידי נבילה לפי חרב אמר רחמנא ל"ש שמיטה מישחט ל"ש מיקטל קטלה או דילמא כיון דשמיטה מהניא לה שמיטה מאי מיקו, ואי"כ קשה האך הו"א דכשרות לטהרת המלועז והיינו לשמיטה כדאמרינן התם למאי אי לטילות לא אמרה תורה שלא לתקלה אלא לשמיטה והרי כתיב בה ושחט

הלקיחה, דילמא אחיא אפילו כמ"ד משעת שחיטה וכלכחא וכלא לפסול שלא יהא אפרוחים בשעת שחיטה דהא בשעת שחיטה נמי נפיר כתיב, וכן דליכא לקיחה לשם מטהר כשהן כבר נפריס כמ"ס, ויכול ה' הרמב"ם להביא את התוספתא ככתבה. איברא דבאור שמה הביא את התוספתא בשינוי לשון, לא יקח אדם קן אפילו לטהר בה את המטרה, אבל באמת לא נאמר בה לא יקח אלא המולא קן לא יטהר בה את המטרה, ובכל אופן אין שינוי לשון זה מכריע כ"כ:

וגם גוף הדבר המפרש לתוספתא משום נפריס ולא אפרוחים לא ניהא לי כלל, חדא דדרשא חדשה היא וכל כי האי הו"ל לתוספתא לפרוש, ועוד דבתורים אמרינן בחולין (דף כ"ב) תורים גדולים ולא קטנים שיכול והלא דין הוא כו' תורים שהוכשרו בגדולים אינו דין שיוכשרו בקטנים כו', וכתבו שם בתום (ד"ה ומה תורים) דלשון תורים משמע בין גדולים ובין קטנים, וא"כ מנלן הכא דלפריס גדולים דוקא ולא אפרוחים. איברא דהתום הביאו דרש"י כתב דתורים משמע דוקא גדולים, וברש"י שלפנינו לא נמלא זה, אבל גם לפ"י נראה שהוא רק מדשני קרא מלשון בני יונה, עיין במפרשים, מה דלא שייך הכא. ושם יאמר הרב דאחיא התוספתא למעוטי קודם שיעלעו, אבל הרי כתב דרש"י החם דהני פסולין רק משום דמאיס ולא מנוף הלשון, ובכל אופן דחוק הוא מאד. ותו דלפי דברין דהמיוס הוא מלשון נפריס הו"ל להתוספתא לסיים את הכתוב ולומר שנאמר ולקח למטהר שני לפריס כיון דזוהי עיקר הדרשא ולא לומר רק שנאמר ולקח דמוה עדיין לא למדנו כלום. [ונתי דאשכחן דכוסה דכוסה אחריני מ"מ כל היכא דאיכא לברר ברווחא עדיפא]. ועוד דלמה לה לתוספתא לומר המולא קן ולסדרה בפי' שלום הקן כיון שאין לה שום שייכות לזה, הכי הו"ל למיחזי בעלמא בסדרה דנגעים אפרוחים לא יטהר בהם את המטרה, ומאי שייכא היא לכאן, וכעין זה כתבו התום ב"מ (דף נ"א ע"ב ד"ה לא יחשב) וש"ד. סוף דבר מש"כ הרב נר"ו דזה ברור בפירושה תמיהא לי טובא ודחוקה ממני:

ה' ע"ב נראה לי ברור בבאור התוספתא שהיא שייכא לריני שלום הקן. לפי שליטול אם על בניס לטהר את המטרה בעבירה. הלאו או העשה דלא תקח ושלם תשלח אסור מתשלם יתירא. אמנם עדיין ה' אפשר שיהיה את המטרה בקן לפור שלא בעבירה, לפי שאין אסור באם על בניס אלא ליעלה ממקומה אבל אם שומען במקומן אינו עובר בלא תקח [עיין בשו"ת חו"י (סי' ס"ז) ובמ"ס בזה בארובה בסי' ח']. וא"כ יכול הוא לטעות אותן לנפיר השחוטת לכה"פ שלא יזיזן אלא ישמטן במקומן, וע"ז אמר המולא קן לא יטהר בה את המטרה אפילו שלא בעבירה דין שילוח הקן וכגון ששחטה במקומה, שנאמר ולקח דבעין תחלה לקיחה ואח"כ שחיטה וזה איז בקן לפור שאם יקחה יעבור בלא תקח. ואפי' לאפוקי דלא ניהא מאי לקיחה האמורה במטרה הזמנה לשם המטהר בלבד בלא לקיחה ביד ממש וכהיה לקיחה האמורה בפרה דנראה שאינה דוקא לקיחה ביד אלא קנייה, דלפ"י אפשר לטהר גם בקן לפור כה"ג, אלא מאי לקיחה לקיחה ממש ביד, משום דאין עניינה קני' כבפרה אלא לקיחה ממש, וממילא איז בקן לפור, וזהו דקאמר שנאמר ולקח. ולבאר הכי מני דין הקן לטהר המטרה ע"י לקיחה מעל הבנים דכבר ליכא חסרון חזק הלכיה וע"ז אמר דאסור מחוס שטעבדה בה עבירה. [ועיין בסי' ח' מה שכתבנו בבאור תוספתא זו דנעבדה בה עבירה]. ולפ"י שפיר לא הביאה הרמב"ם לפי שאין כאן דין חדש אלא דין הלכיה והוא כבר אמור. וזה נכון וברור בעיני:

והשתא נפן אל אשר רמזנו למעלה אימת חל איסור עה"כ על שללה ובחממה. ויש להסתפק בזה על שלש דרכים, אם שאיסור ההגהה חל גם קודם גמ"ד, ר"ל דלכתה דנמיר דהין אגלאי מילתא למשרע שהיו אסורין, או שחל רק משעת גמ"ד ואילך או משעת שריפה וסריגה שנתקיים בהן דין האמור, דבשאר הנסקל אינאמרין קרא ולא יאכל את בשרו לשחטו אחר שגמר דיתו ובעה"כ ליכא קרא. ונראה פשוט דהאיסור חל משעת גמ"ד ואילך דליפנין לה משור הנסקל, דס"כ אשכחן רובע

(דף ע"ז ע"ב ד"ה אומר) כתבו משום שהוא כקרבנות או דלכ ב"ד מתנה, (עיין מ"ס מזה בספרי ח"א סי' ו'), וי"ל דלא הותר ליקחה מתרומת הלשכה אלא כשהיא כבר פרה וראויה לעבודתה, או ד"ל דכיון דבעינן בה לקיחה כשהיא פרה ולקיחה זו דכתיב בה היינו קנייה משל ליבור כדאמרן וכ"מ שנאמר וייקחו אליך משל צבור הוא כמבואר ביומא (דף ג' ע"ב), וכיון שקגוה כשהיא עגלה איז לקטתה עוד כשהיא פרה שהרי היא קנייה ועומדת כבר לליבור. וכל זה שייך רק בפרה משא"כ בלפ"מ דבעינן בהו רק לקיחה ולא קנייה כמ"ל לא שייך שום איסור על לקיחתן לפני זמן, אלא דכל עיקר מה שאנו יטלין לדון בלקיחת הנפריס הוא רק לפסול לקיחה זו ולהגדיר לקיחה אחרת משום דאמרין בתו"כ וכ"פ הרמב"ם דבעינן לקיחה לשם מטהר, וע"ז נאמר דה"נ בעינן שתהא הלקיחה לשם מטהר כשהן כבר נפריס ולא אפרוחים, וא"כ לא הועיל כלום ליישב השמטת הרמב"ם לרין זה, דאף דבכ"ז משעת שחיטה ניהא מ"מ מודה מיהא דלקיחה לשם מטהר בעינן והו"ל להביא דין זה דכ"ז שהן אפרוחים אין הלקיחה כלום ולרין ליקחם עוד הפעם לשם מטהר. אמנם יכולני לדחוקי ליישב דברי הרב שהיא איסור על לקיחת הנפריס כשהן אפרוחים, דנאמר דבפרה הולך הרמב"ם לטעמא דויקחו אליך כשהיא פרה משום שאינה קדשים ולא דריש חטאת היא גם לעינן זה כיון שעדיין אינה ראויה לחטאת, אבל בלפ"מ יאמר דליקח מכשיר מחכפר גם לעינן לעבור על מקדיש מחו"ז. ואף דהרמב"ם (פ"א מטומ' ה"ז) פסק כר"י דמשעת שחיטה נאסרו. ובקידושין (דף כ"ו) משמע דמ"ד משעת שחיטה נאסרו לא יליף מכשיר מחכפר דה"ט דר"ל דאמר משעת לקיחה נאסרו משום דליקח מע"ט, מ"מ אפשר דאית לי' נמי ילפיה דמכשיר מחכפר כמ"ס הרשב"א בחי' לקידושין שם הו"ל אמר לך ר"ל הנאי היא דהנא ר' ישמעאל אומר נאמר מכשיר ומכפר בפנים כו' כלומר ואנא דאמרי כר' ישמעאל כו' וקשיא לי ואי ר' יוחנן לית לי' האי דרשא לפורי מטרה דאסור כלל בהגהה מנא לי' דהא אין מלאמר מכשיר ומכפר בפנים ונאמר מכשיר ומכפר בחוץ דרשין לי' כדאימא לעיל וי"ל דכ"ע אית להו האי דרשא אלא דתדרי' דריש לה לאקושיהו לגמרי ולמסרי מחיים מכפר ותנא דפליג עלה דר' ישמעאל לא יליף לה לגמרי כו' וא"כ ר' יוחנן ס"ל דאפילו ר' ישמעאל לא אמר אלא לאחר שחיטה ור"ל סבר דלגמרי מקיש להו עכ"ל, והרמב"ם עלמו בפיה"מ קידושין פ"ב הביא ילפותא זו, ולכן יש איסור בלקיחת אפרוחים כמו במחו"ז דמכפר ואע"פ שאין קדשים. אבל אפילו אי יהיבן לכל זה מ"מ הרי בכדי טרם הרב וחסר לכל זה כדי ליישב השמטת הרמב"ם לרין זה והיא במקומה עומדת, שהרי מ"מ הו"ל להביא דין זה אם לא לאיסור לכה"פ לפסול הלקיחה ולהגדיר לקיחה שנית לשם מטהר דלקיחה ראשונה לאו כלום היא דכתיב ולקח שני נפריס ולא אפרוחים. ועוד דמ"מ שמעינן מיהא מתוספתא זו דאין מטהרין את המטרה באפרוחים והו"ל להרמב"ם להביא מיהא דין זה דבשעת שחיטה יהא נפריס ולא אפרוחים. וכ"כ דזה לאו חידוש הוא ומוכח מכלל שהרי לרין לשלח את האחת ואפרוח שאינו יכול לפרוח לאו בר שילוח הוא, ואף דשילוח לא משכב מ"מ ראוי לשילוח בודאי מיהא בעינן ואם לקח למשתלחם לכתחלה לפור שאינה ראויה לשילוח נראה פשוט דלא עלתה לו טהרה, הא מ"מ לשחטה מיהא מצי עבד לי' ודעינד לא משכב מה שאין שוות כדתנן בעגעים (פ"ד מ"ה) אע"פ שאין שוות כשרות, [בגמ' דאפשר דשוות לא שייך אלא במילי דתשיב התם במחמי במראה ובקומה ובדמים ולא בעינן הפריחה], ולא מצינו דבעינן שתהא השחטה ראוי' להיות משולחת לטובא כדמוכח מסוגיא דחולין (קמ"ע ע"א), והארכנו בזה בסי' ח', ואיל' להשיעטו דפסול גם לשחטה אפילו דיעבד לפי שאינו קרוי לפור כלל והוי כלא דרור. [ועוד דגם ביכול לפרוח קלת מקרי נמי אפרוח לעינן שה"כ כל שהוא לרין לאמון]. וכ"כ כיון דלא מצי לאחוי דין התוספתא כמו שהוא שני אלא מאי דמוכח מכלל לא הביא כלל, הא ודאי דחוק גדול הוא. ועוד דאדרבא מי דוחק כלל להעמיד התוספתא כמ"ד משעת לקיחה נאסרו ולומר דמירי לעינן

האמורה, ובה לתת מעט אחרי פשיטא לי לרי"ח דאסורה בהנאה כי שחטה ולא איבעיא לי' אלא לענין לטהרה מידי נבילה, וע"ז כתב דילפינן משור הנסקל שנסחט דאסור בהנאה, והוא משיס דמלא יאכל את בשרו גמרינן דאסור מגמ"ד ואע"פ גלא נתקיימה בו מיתה האמורה, כמו שביאר בפ"ד ממ"א הכ"ב גאמר בשור הנסקל ולא יאכל את בשרו והאיך ה' אפשר לאכלו אחר שנסקל והרי היא נבילה, אלא לא בא הכתוב אלא להודיעך שכיון שנגמור דינו לסקילה נאסר ונעשה כבהמה טמאה, ואם קדם וסחטו שחיטה כשרה הרי זה אסור בהנאה עכ"ל, והוא צריך אב לכל הנסקלין ושאר חייבי שריפה והריגה דמשעת גמ"ד נאסרו ושוב לא פקע איסורן אע"פ שלא נתקיימה בהן מיתה האמורה, אבל קודם גמ"ד בודאי אין לאסור דמג"ל הא הרי גם שוה"ג עלמו אינו נאסר קודם גמ"ד [ותמיה לי על המביט וז"ל בקרי"ה ספר ש"כ בהמה של עיר הנדחת שנסחטה אסורה בהנאה דלפי מרב קרינא ב', חדא דאיבעיא דרי"ח דלא איפשטא היא אם שחיטה מקרי לפי מרב או לא, ושור מאי שייטא דלפי מרב לענין איסור ההנאה והרי מגמ"ד ואיך נאסרה בהנאה ואטו בשחיטה תשחרי, וע"ג]:

ז) אמנם וזה רק אם אפשר עיר הנדחת אחר שריפה אסור כמבואר ברש"י חולין (דף פ"ט ע"א) משום דכתיב ולא ידבק בידך מלומה, דלפ"י ה' אפשר לומר דקודם שנתקיים בהן דין הכתוב שריפה והריגה אינן נאסרין בהנאה וקרא דולא ידבק אחי למימר שאסורין אחר שריפה והריגה, והשתא לריך למילף משוה"ג שיאסרו מיד אחר גמ"ד, וממילא קודם גמ"ד ליכא למימר שיאסרו אבל ראיתי בס' יד דוד להגאון הגר"פ שליט"א (ח"ב פ"א ה"א) שבה"א מדברי הרשב"א קידושין (דף כ"ז ע"ב) דס"ל דאפר עיר הנדחת מותר, דז"ל הרשב"א המקדש בערלה כו' וא"ת והא ערלה וכלאי הכרס בשריפה וחטן שלהי תמורה כל הנשרפין אפרן מותר וחירו' בתוס' דהכא בדליכא אלא שריפ' בלמזל כו' וא"ת מחזור לי כו' ועוד דגרסינן בתוספתא המקדש באשרה ופירותיה בעיר הנדחת וביושביה כו' כולן אע"פ שמכרין וקדש בדמיהן אינה מקודשת אלא אע"פ שאלו מן הנשרפין ויש באפרן יותר משריפ' אינה מקודשת עכ"ל, ותמכו על דבריו דהא קי"ל דאפר אשרה אסור כמבואר שלהי תמורה וכן בעיר הנדחת נמי נראה דאפרה אסור כדמוכח בחולין (פ"ט.), ות"י בס' יד דוד דהרשב"א סובר דכיון דקתני באשרה סתמא משמע אף באשרה שמשמשת לע"ז ולא שהיא עגלה ע"ז וא"כ יש לה תקנה בביטול אם כימא דמשמשי ע"ז אף דישאל יש להן ביטול, ואף להסביר דמשמשי ע"ז דישאל דינס כע"ז ואין להם ביטול סובר הרשב"א ז"ל דהא דע"ז של ישראל אין לה ביטול מה"ט הוא רק כשעבד אותה ישראל אבל אם רק קנה אותה ישראל מה"ט יש לה ביטול אלא דחכמים קנסוהו שלא תבטל וסתמא לא קנסוהו לאסור גם האפר אחר שנתבטלה, וגם הסוגיא דחולין מיישב אליבא דהרשב"א דגם בהו"א לא מייירי הש"ס מאפר שריפתה אלא מעפרה התלוש וע"ז פריך שפיר דאסור יעו"ש בדבריו. [ועי' ברשב"א גיטין (כ"א: ד"ה יאל) דכן משמע קלה]. ואם נתפס כן בש"י הרשב"א ל"ל דעמו באפר עה"ג הוא משום דהוי ככל הנשרפין שאפרן מותר, וכן בבהמה אע"פ שהיא בהריגה מ"מ נראה דאחר הריגה נמי מותרת לשיטה זו כמו אחר שריפה, דהתוס' תמורה (דף ל"ג ע"ב ד"ה הנשרפין) כתבו דמשוה"ג נשרפין אפרן מותר דכיון דנעשית מלוחן הלך איסורן, וא"כ בהריגה הבהמה שנעשית מלוחה נמי הלך איסורה. והא דשור הנסקל אינו נותר אחר סקילתו, אי משום ולא יאכל אי משום בעל השור נקי. ולפ"י ע"כ אתי קרא דלא ידבק בידך מלומה דגבי עה"ג לאסור קודם שנתקיים בהן דין האמור, דאלו אח"כ באמת מותרין, וא"כ לא לריבן למילף איסורן אחר גמ"ד משוה"ג. ולפ"י ה' אפשר שוב לומר דקודם גמ"ד גבי נאסרין. אלא ד"ל דכמו דאשכחן בשוה"ג דכתיב ב"י קרא סתמא שנאסר קודם שנתקיימה בו מיתה האמורה ומ"מ קים להו לחז"ל דקודם גמ"ד שרי והוא משום דעדיין אין שם שוה"ג עליו, ה"נ כימא בעה"ג קודם

רובע ונרבע דנאסרין משעת גמ"ד אע"ג דלא כתיב בהו בהדיא ובע"כ דמשוה"ג ילפינן להו, כמבואר בקידושין (דף נ"ז ע"ב) הרי רובע ונרבע בעדים דבע"מ נינהו ואסירי [מחיים] וכ' בחי' הרמב"ן פ"י רובע ונרבע בעדים שנגמור דינן דגמרינן משור הנסקל, וכ"כ הריטב"א והרי רובע ונרבע בעדים פ"י ונגמור דינס למיתה דבע"מ נינהו ואסירי בהנאה דילפינן משור הנסקל, וכן מבואר ברש"י ש"כ' והרי רובע ונרבע בעדים דבני סקילה נינהו כו' וילפינן לעיל משנגמור דינו נאסר ואפילו שחטו עכ"ל, וילפוטא זו רק בשור הנסקל אמרינן לה לעיל מינה בסוגיא דהתם, וע"כ כוונתו דילפינן רובע ונרבע משור הנסקל כמ"ש. והתוס' זכחיס (דף ע"א. ד"ה ברובע) כתבו וז"ל פ"י בקונט' ע"פ ע"א או ע"פ הבעלים שנאסר לנבילה ולא להדיוט דבשני עדים ה"י נאסר אפילו להדיוט כו' וא"ת ומגן הא הא כי כתיב קרא בנגזח כתיב ולא ילפו מהדדי כדאמרינן פ' שור שנגח דו"ה שיש בנגזח שאין ברובע ויש ברובע שאין בנגזח ושחט איכא שום דרש עכ"ל. אמנם בשמ"ק שם כתב בשם הריטב"א דלעולם ילפינן רובע ונרבע משוה"ג ואף שיש בנגזח מה שאין ברובע מ"מ סברא הוא למילפניה לענין איסור הנאה בין דשין הן לענין איסור סקילה יעו"ש. והתוס' כריתות (דף כ"ד ע"א ד"ה דאמרו) הביאו דעת רבינו אפרים דרובע ונרבע אינו אסור בהנאה דלא גמרינן לי' משור הנסקל ודחיה דבתוספתא ב"ק (פ"ד) איכא בהדיא דנרבע אסור בהנאה. (ותמיה לי על הראש יוסף חולין (דף פ"ה ע"א) במשנה דהאשם ומנא עריפה כו' היה ועוף הנסקלין ר"מ מחייב וחכמים פוטרין, ופירש"י ח"י ועוף הנסקלין כגון שגרבעו ונגמור דינן ושחטן, וכתיב ע"ז הראש יוסף שלא מלא לימוד לזה אם שחטן לאחר שנגמור דינן לסקילה שיהא כשרן אסור שהרי בשור הנסקל שהמית אדם לריך קרא ע"ז וא"כ בשאר הנסקלין מלן, ואפשר דמ"מ ילפינן שאר הנסקלין מיני' עכ"ד, ותמיה לי דאשחמט מעיט הבדלה דברי כל הני רבנותא שהבאנו. וביותר תמיה אי דכיון דסבר למימר דלא ילפינן משוה"ג אחי הוקשה לי' רק אשחמט ולא אעיקר איסור הנאה שבהן, דהרי חיינן דלרבינו אפרים דסבר דלא גמרינן משוה"ג אין בהן איסור הנאה. מיהו לס"מ דמבואר בשמ"ק ב"ק (דף מ"א ע"א) משם הרא"ה י"ל ק"ת דאיסור הנאה דלאחר סקילה ידעינן מנפ"י יעו"ש ואין להאריך בזה). הרי חיינן דלכל הני רבנותא רובע ונרבע קאסרינן בגמ"ד וה"כ בשלל עה"ג ובהמתה ואבהון דכולהון שור הנסקל. אמנם לרבינו אפרים דסבר דלא גמרינן משוה"ג וכן להחיים זכחיס שכתבו דשחט איכא ברובע ונרבע שום דרש, עדיין יש להסתפק בעה"כ. אכן י"ל דדוקא ברובע ונרבע דלא כתיב בהו איסור הנאה כלל י"ל דס"ל דלא גמרינן להו משוה"ג, אבל בעה"ג דכתיב בהו איסור הנאה בהדיא ולא ידעינן אימת הוא חל אם משעת שריפה והריגה או משעת גמ"ד אפשר דס"ל נמי כהריב"א בשמ"ק דסברא הוא למילפניה כיון דשין הן לענין איסור הנאה, וכ"כ פשוט:

ומצאתי בס' מנ"ח (מלוא תס"ד) שעמד בזה על המחקר ותפס ג"כ לדבר פשוט דנגמ"ד נאסר, והביא שכ"כ בס' משנ"ח ומקור חיים (סי' תמ"ח סק"א). ואני מלאתי שכן מפורש בעזרת רבותינו הראשונים ז"ל והוא בחי' הרמ"ה לסנהדרין (דף ק"ב ע"א ד"ה ובע"א) שדינה כשוה"ג ליאסר אחר גמ"ד יעו"ש. וכן מתבאר מדברי הרמב"ם (פ"ד מעבדים ה"ב) בהמה של עיר הנדחת שנסחטה אסורה בהנאה כשור הנסקל שנשחט, וכתיב הכ"מ דמקורו מסנהדרין (ק"ב.). בעי ר"ח בהמת עיר הנדחת מהו דתיהיבי בה שחיטה לטהרה מידי נבילה לפי מרב אחר רחמנא ל"ש שחטה מישחט ל"ש קטלה מיקטל או דילמא כיון דשחטה מהניא לה שחיטה מאי תיקו, ומשמע דבאכילה וה"ה האה בודאי אסורה גם אחר שחיטה. ולכאורה אינו מובן אחי הוסיף לדמות לה לשור הנסקל שנשחט והרי בהדיא כתיב בה איסור הנאה, ולא ידבק בידך מלומה, אלא שבה לומר דנגמור דין נאסרה בהנאה, דמקרא דולא ידבק ה"א דאינה נאסרת אלא משעה שנתקיימה בה מיתה האמורה ומניין שאסורה מיד אחר גמ"ד כי ה"כ דתעמוד באיסורה גם אם לא נתקיימה בה מיתה האמורה, כגון ששחטה דלחך ל"ד איבעיא דרי"ח דעלמה בתיקו אין זו לפי מרב ולא נתקיימה בה מיתה

קודם גמ'ד אין שם עה"נ עליה. ואף דבש"נ וכן ברובע ונרבע הגמ'ד הוא על גוף השור ואמרין בכו' אין גומרין דינו של שור אלא בפניו, [דנראה דרובע ונרבע דמין נמי בזה לשון] ש"ן גומרין דין אלא בפניהן כמו דבש"ן בכו' של כ"ג, משא"כ בבבב"מ עה"נ ושללה דנראה שאין הגמ'ד מוסב עליהן אלא על הבב"מ, חדע דרק את הבב"מ מעלין לבית דין הגדול כמבואר התם בסוגיא אבל בבבב"מ עה"נ להריגה א"ל גמ'ד בפ"ט, וא"כ י"ל דלא שייך לדון בזה שיהא איסור הנאחזה חלוי בגמ'ד, מ"מ כל זמן שלא ה' גמ'ד על הבב"מ אין שם עה"נ עליה כמו שאין שם שו"נ קודם גמ'ד וממילא אין איסור עדיין על שללה ובהמחש. וקל"ט י"ל דגם להרשב"א לריך למילף איסור הנאה בבבב"מ עה"נ מגמ'ד ואילך משו"נ ומקרא דלא ידבק לא הוה ידעין לה, לפי הגירסא שלפנינו בחומ' חולין (ק"מ). בבבב"מ עה"נ לשריפה קיימא וכן היתה הגירסא לבני המהרש"א, והוא תמוה דבבב"מ לפי חרב כתיב, וראיתי ברש"י ש"כ דאפשר דגם בבב"מ לריכה שריפה אחר הריגה, ולפ"ז י"ל דקרא דולא ידבק אחי לאסור הגאון משעה שנעשה בכו' מיתה האמורה והיינו משעת הריגה עד אחר שריפה ועדיין לא נגמרה מלכות אבל לא מגמ'ד, ושם לריך למילף משו"נ לאסור מגמ'ד ואילך, אבל רחוק הוא מכמה טעמים, ואין להאריך בזה :

ח) אבן עיקר דמילתא מה שחפס הגאון הגיל בש"י הרשב"א דאפר שריפת עה"נ מותר תמיהא לי טובא. דהנה אפר אשירה בודאי אסור כמבואר שליח תמורה, וכתבו החומ' שם משום דכתיב ולא ידבק בידך מאומה מן החרס, וכ"כ ברש"י בינה (דף ל"ט ע"א) לענין נחלת ועין בשמ"ק שם, ועין במכות (דף כ"ב ע"א). וכן מתבאר ממשה ע"ז (דף מ"ג ע"ב) ר' יוסי אומר שוחק חורה לרוח או מטיל לים אמרו לו אף הוא נעשה וכל ונאמר לא ידבק בידך מאומה מן החרס, ומבואר התם (דף מ"ח ע"ב) דר"י ורבנן פליגי בזה וה' גורם דר"י סבר זוז"ג מותר ורבנן סברי דאסור. ונחמי אן לענין מאי הביאו רבנן קרא דולא ידבק בו, אי למידן מנה דזוז"ג אסור אי"כ לא יהא אסור אלא בע"ז ולא בשאר איסורין ובסוגיא דהתם (מ"ט). בעינן למימר דרבנן סברי זוז"ג אסור בכל איסורין יעושה, וכיון דבכל שאר איסורין נמי דינא הכי למיל' להביא קרא דולא ידבק, וע"כ דהביאו קרא ללמוד מיני' עיקר האיסור דאף לאחר שחיקה ובידור שנעשית מטות אסור בבבב"מ. ואף דיש לחלק דלא דמי לאפר דאחר שחיקה נשתיירו מיני' חלקים קטנים בעין, עין בחומ' פסחים (דף כ"ז ע"ב ד"ה ביטלה), מ"מ לענין נעשית מטות אין ג"מ בינייהו. ויחזי מזה מבואר בחומ' חולין (דף פ"ח ע"ב ד"ה שחיקה) משם ר"ם דשחיקה זו אחר שריפה היא, והרשב"א בחי' שם הביא פירוש הראשון שבחומ' ותירוק זה של ר"ם ואין הכרח להיכן דעתו נוסה, אבל בתוה"ב (בית א' שער ה') הביא רק דעת ר"ם הרי דחפס כותי'. וכיון שכן דכל איסור הנאה שבאפר אשירה מקרא דולא ידבק ידעין לה, היאך אפשר לומר דסבר הרשב"א דאפר עה"נ מותר והרי האי קרא דולא ידבק לאו בע"ז גופא כתיב אלא בעיר הנדחת אלא ידעין נמי אשירה מיני' משום דאיכרי נמי חרס דכתיב כי חרס הוא כמבואר במכות שם, ועיי' ביראים (ס' ע"ד), והיאך יעלה על הדעת לומר דעה"נ עומה דבה גופה כתיב ולא ידבק אפרה מותר ואשירה אפרה אסור, אהמה: **ט) איברא** דאיכא למיחזק ולומר דהרשב"א פליג על החומ' תמורה וס"ל דמקרא דולא ידבק ליכא למילף איסור אפר, משום דעיקר החידוש שבקרא הוא דכתיב ב"י מאומה דהיינו שכל הנאה כל דהו אסורה מן החרס, ולפיכך ליכא למילף מינה אלא דכל שעדיין שם חרס עליו והוא עומד באיסורו מלך עומד אסור ליהנות ממנו אפילו הנאה כל דהו, משא"כ אפר שאנו באים להמירו מטעם נעשית מטותו שנהפך כבר להיות היתר ואין עליו עוד שם חרס כלל ליכא למילף מקרא לחדש עליו איסור, כלומר שעדיין הוא עומד באיסורו וחרס מקרי, דהכותב לא בא לרבות ולחדש חרס אלא לאסור הנאה כל דהו מן החרס שהוא עומד באיסורו. ולפיכך בפס"נ שפיר י"ל דאשירה

מותר לפי שכבר נעשית מטותו ופסק מיני' כבר שם חרס. ואפר אשירה דאסור לאו תמיהא קרא דולא ידבק כלל אלא מוהיית חרס כמוהו דכתיב בע"ז גופ' דמיני' ילפינן חליפי ע"ז דאסורין דכל שאחיה מהיה ממנו הרי הוא כמוהו, וסבר הרשב"א דאפר נמי מה שאחיה מהיה ממנו מקרי, דה"נ אמרין בתמורה (דף ל"ב ע"ב) דפרש ענלי ע"ז אסור דכתיב והיית חרס כמוהו כל שאחיה מהיה ממנו הרי הוא כמוהו, ועיי' בהר"א יו"ד (ס' קמ"ב סק"א) דמדבריו נמי משמע הכי קל"ט. [אמנם בע"ז (דף ל"ד ע"ב) ילפינן פרש מולא ידבק בידך מאומה וכבר עמד ע"ז בגליון] והא דאמרין במכות (כ"ב). אפיק הבב"מ ועייל ע"ז אשירה ואחריה' מהבא ולא ידבק בידך וגו', י"ל דלא דמי לאפר אלא שנהגה מגופ', עיי' חומ' פסחים (דף כ"ז ע"ב ד"ה ביטלה) ולהלן שם (דף ע"ה ע"א ד"ה וגרפו). והא דהביאו רבנן במתני' דע"ז קרא דולא ידבק לאו לענין איסור האפר הוא אלא לאיסור הנאה כל דהו. דהחומ' שם תמיהא דהבא חיישי רבנן לזבזב ואילו גבי חזק' בפ' כל שעה אמרי רבנן מפרש וזורה לרוח, ותירלו בהד' לישנא דגבי חזק' כתיב לא יאכל והלכך אינו אסור אלא כדרך הנאה גמורה אבל גבי עבירה כוכבים כתיב לא ידבק בידך מאומה מן החרס ואפילו כל דהו, ולפ"ז לאו לענין עיקר האיסור של אפר הביאו רבנן קרא אלא לאסור הנאה כל דהו והלכך בע"ז ידעין כבר מוהיית חרס כמוהו דאפרו אסור ממילא גם הנאה כל דהו מאפר זה אסור מקרא דולא ידבק. משא"כ בעה"נ דלא ידעין כלל שהאפר נאפר באיסורו ליכא למילף איסור הנאה כל דהו אלא מנוק שללה ולא לחדש איסור על האפר שיעמוד באיסורו ויקרא חרס או שהזכירו כאן עיקר הלוא שבהגות ע"ז כדרך חז"ל בזמנ'. ואין לומר דבלאו קרא דולא ידבק ליכא למילף דאפר ע"ז אסור מקרא דוהיית חרס כמוהו משום דכל הנאה האפר אפילו כשהוא לצור ואינו זרוי ברוח רק הנאה כל דהו מקרי כמבואר ברשב"א גופ' בקידושין שם דהוי שלא כדרך הנאה, דז"א חזק' דלכתר דכתיב כבר קרא דולא ידבק דהנאה כל דהו אסור ממילא יש לכלול גם אפר בוהיית חרס כמוהו, ועוד דגם בלאו סיוע דקרא דולא ידבק דהנאה כל דהו אסור נמי יש לאסור אפר מוהיית חרס כמוהו משום דהנאה אפר לא מקרי כלל כל דהו, דדוקא היכא דאיסור האפר נובע מאיסור ההנאה שבגוף הדבר לפני שריפתו מקרי הנאהו שלא כדרכה וכל דהו, כלומר שאין זו הנאה מנוק הדבר כדרך שנהגין מאותו הדבר, אבל במקום שהאפר הוא איסור בפני עצמו בודאי מקרי הנאהו כדרכו, והדמיון לזה הוא מי שאסר עליו ענין בקינס ונהגה מאפרן מקרי הנאה זו הנאה ענין שלא כדרךן שאין דרך ליהנות מן הענין ע"י אפרן אלא מגופן, אבל מי שאסר עליו מתחלה לצור אפר ונהגה ממנו בודאי מקרי הנאה אפר כדרכו, לפי שאין אנו מייחסים הנאה זו אל הענין אלא להאפר עצמו ולגבי האפר היא הנאה כדרכה שאין בו הנאה אחרת, וא"כ כשאנו אוסרים את האפר כחליפין מטעם כל שאחיה מהיה ממנו כו' הוא אסור מלך עצמו ושפיר מקרי הנאהו כדרכה כל שנהגה ממנו כדרך שבכ"א נהגין מאפר ואין זה הנאה כל דהו, אלא כשהוא שוחק וזורה לרוח ונעשה זבל הוי הנאה כל דהו אפילו לגבי האפר עצמו, לפי שאין זו דרך עיקר ההנאה גם מאפר, והנאה כל דהו זה מאפר שלא כדרכו הוא דילפינן מולא ידבק בידך מאומה : **ולפ"ז** יתחדש לן דלמ"ד חליפי חליפין מותרין ה"נ חליפי אפר אסורין מוהיית חרס כמוהו כל שאחיה מהיה כו' וחליפי חליפין מותרין דכתיב הוא ולא חליפי חליפין, וכיון דאמרין השתא דהאפר עצמו רק מוהיית כמוהו נאסר כחליפין אי"כ חליפי אפר נדונין כחליפי חליפין. וכן כ"ל פשוט דלפי סוגיא דתמורה דפרש ילפינן מוהיית חרס כמוהו חליפי פרש מותרין למ"ד חליפי חליפין מותרין. אמנם נראה לכאורה דכיו"כ חליפי אפר מותרין לכו"ע אפילו אי ילפינן לה מולא ידבק כו', דדוקא חליפי הע"ז עומה אסורין ולא מה דילפינן מולא ידבק, ואדרבא להאי גיסא נראה דחומרא יתירא תנא לן אס' כינא דאפר אחרבי מוהיית כחליפין, דלפ"ז למ"ד חליפי חליפין אסורין גם חליפי אפר אסורין. ולענין חליפי פרש

הקרקע שהחזיק ולא רק הבתים, כדאשכחן במידה הנאה שהגדיר מן העיר אסור ליהנות גם מקרקעיה כדאשכחן בגדלים (דף כ"ז ע"ב) הנודר מן העיר אסור ליהנות לעצמה, וא"כ גם עפר עפרה יאכר מה"ט, דהיינו דאיתו בדין שריפת שללה דיש בו דין קבילה מ"מ מדין שריפת העיר יאכר אסור דלזה אין צורך בחלישה וקבילה. וכ"כ דע"כ אין בכלל ושרפת את העיר אלא בתים דבני שריפה נינהו ולא קרקע עול"י דא"ל למישרפה שאין האש שולטת בה כלל, ולא אנטרין למעוטי עפר עפרה אלא מדין שריפת שללה שהוא אחר קבילה וקרקע נמי אחר חלישה וקבילה האש שולטת בה ובת שריפה היא, אבל מדין שריפת גוף העיר שהוא כלא קבילה אלא כמו שהיא היא בה שריפה בפועל כלל. וז"ל דמח"ט דאי אפשר בכלל וכל שללה חקצון נמי לא תיבוי אפילו אי לאו עממא דמחוסר חלישה, ואמאי דה"ל א"ל לתלוש כל קרקע עולם עד התהום ולמישרפה, ואמאי אנטרין דה"ל בעפר עפרה לעממא דמחוסר חלישה. ואין לומר דמ"מ ה"ל כל כמה דאפשר למיתלוש ולמישרף מחויב מדין שללה, דז"ל דכיון דלא מלין לחיוב לתלוש כל קרקע עולם עד היסוד משום דא"ל ממילא גם במקצת לא יחויב, והרי ה"ל בשריפת העיר י"ל הכי דחויב לשרוף עפר עפרה כמה שאפשר על פניה, כדאשכחן בב"ק לחכה גירו, אע"כ דליכא למימר הכי. וליכא למימר דלעולם איכא למעט עפר עפרה גם מעממא דאי אפשר לשרוף עד התהום אלא דה"ל דה"ל דמח"ט נקט ותפס מיטע זה דמחוסר חלישה משום דאמרינן ל"י בעלמא למידי דאפשר בחלישה וקבילה, וז"ל דלמעט זה דמחוסר חלישה לא ינח לן אלא מה שלא נאסר מדין שריפת שללה דלר"ך קבילה ומיתחבא חלישה ועדיין יקשה דאסור מדין שריפת גוף העיר דלזה אין צורך בחלישה ואכתי אמאי מכסין בו, ועדיפא הו"ל להש"ס למימר טעמא דא"ל לשרוף עד התהום שבו ינח גם מלד דין שריפת העיר :

איברא בראיתי להרשב"א בחי' לגיטין (דף כ"א ע"ב) שהביא ש"י ר"ס לענין מחוסר קבילה בנט דלא שייך מחוסר קבילה אלא כשעוקר דבר מצידולו א"כ מבע"מ אבל כתב על קלף ארוך ואח"כ קללו לא קרי ב"י מחוסר קבילה ור"ת חולק עליו, והרי הסכים לדברי ר"ת ודייק לה מדאמרינן בסוגיא דחולין דעפר עפרה מחוסר חלישה ובודאי יותר מחוסר הקלף חלק אל חלק מן העפר זה עם זה, וכתב הרשב"א דאפשר דאין מזה קושית דמאי דאמרינן בעפר עה"ג מחוסר חלישה ה"ק את כל שללה חקצון מי שיוכל לקצץ ולשרוף כגון עפרה אבל עפר עפרה שא"ל לו לקבלי אא"כ יתלוש עד התהום דלא אחרה חירה אלא מי שאיט מחוסר אלא קבילה אבל קרקע עולם לא ובי יתלוש וחקצון אש עד מוסדי עולם ולא משום דמחוסר חלישה דוקא קאמר, והוא על הדרך שרצינו לימר למעלה מדעתנו, ונעם זה שייך למעט קרקע עולם גם מלד שריפת העיר. וכ"כ דלפ"ז יאכר דין שריפת בבתיס ודומיהן גם מלד שללה, דכיון דעיקר העטם שאין קרקע עולם בכלל שריפת שללה הוא משום שא"ל והיינו בבתיס ודומיהן אפשר לתולשן ולשרפן, ואכן תנינן בסנהדרין (ק"ג.) הו"ב אילנות תלושין אסורין מחוסרין מוהרין, וע"כ ל"ל דכיון דרדיעין כבר דאין קרקע עולם בכלל ה"ה כל המחוסר, וא"כ ה"ל ימא גם לענין דין שריפת עול העיר. וז"ל דההם שפיר אמרינן מדאין חוב קבילה ושריפה על קרקע עולם ה"ל אין חוב על שאר המחוסרין אע"פ ששנס בחלישה, משום דהתם ע"כ אין טעם הפסוק בעלם משום שאי אפשר לתלוש עד התהום דא"ל אין שום מובן לדברי הרשב"א, שהרי ה"ל קאמר מי שאיט מחוסר אלא קבילה ושריפה יאכר זה שמחוסר חלישה קבילה ושריפה ולדברי הרשב"א כ"ז שפס יאכר הוא ואיט מן הענין והיינו הו"ל דאי אפשר הוא או מי שהוא בר קבילה יאכר זה שאיט בר קבילה עד התהום ולשון מחוסר מאי שייך הכא. אלא דהסבר דברי הרשב"א הוא, דודאי אין סברא זו דאי אפשר לתלוש ולשרוף עד התהום טעם הפסוק בעלם, דחוב שריפת דשללה הוא אחר קבילה וכיון דאי נתלוש קרקע עולם ונקבן האש שילטת בו ואפשר לשורפו ממילא בכלל הוא מלד לשון הכתוב בכלל ואת כל שללה חקצון. דהיינו שמחייבים

ע"פ אפילו אי נילף לה מולא ידבק בו' בסוגיא דע"ז ואפילו אי מוסיית גם למ"ד חליפי חליפין מוהרין מ"מ אינהו אסורין למאי דאמרינן התם איביא סברא ניחא ל"י בנישחיה, ול"ע לע"פ ככ"ז :

אבל כ"ז רחוק ואינו מעלה ארוכה להרשב"א לפי הבנת הרמב"ם ביד דוד. חז"ל דיש לפקפק אם אפשר אשה נאסר מטעם כל שאתה מזהה ממנו, דאפשר דזה שייך רק בחליפין שהוא מכיון להוות ממנה משא"כ באשר דאיתו בל להוות ממנה אלא אדרבא בל לאבדה [בע"ז של ישראל. יעו"י פרישה יו"ד (ר"ס קמ"ב), ובשל עבדים נמי אפשר דמתאבדת מיהא מקרי ולא מהסוה] ואין זה קרוי מה שאתה מזהה ממנו. ועיין בהגר"א שם שהזכירו, ואפשר דקאי אחינך מילי ולא אהפרה, או אנשרפה ממילא, ול"ע עוד בזה. ועוד דבתוספתא קידושין שם מבואר דע"כ נמי תופסת דמיה כע"ז עגמה וע"כ הוא מקרא דוהיית חרם כמזוה, וא"כ כי היכי דמתרבי אפר ע"ז מוהיית חרם כמזוה אחרבי נמי אפר עה"ג ואיזה מקוס י"ל להרשב"א ז"ל לחלק ביניהם ולתת ריות בין הדבקים. וכן תירונו של ה"ד דוד על אשרה נמי דחוק כמבואר למעין. ועוד דמלמתי להרשב"א ז"ל בחי' לקידושין (דף ב' ע"א ד"ה בד"ה) ש"י ח"ל והאי שיה דינר דקתני איכא למימר דדוקא דקתני מעלמלי אבל נתן לה קרקע בקידושה אינה מקידשה וכן במחוסר לקרקע כו' אלא דקשיא ל"י הא דתניא תוספתא דמכילתין פרק ד' באשרה ופירותיה בעיר הגדחת וביושב"י כו' אינה מקודשת קתני בעיר הגדחת ובאשרה שהם קרקע ומחוסר לקרקע וטעמא משום שכל שם ע"ז עליו אינה מקודשת הא בעלמא מקודשת עכ"ל הנה מבואר מדבריו דעיר הגדחת דקתני בתוספתא היינו בעיר ממש שהיא קרקע או מחוסר לקרקע, והוא המזה שהקרקע עגמה והמחוסר אלי' אינן נאסרין בהנאה ועושין אותה גנות ופרדסין וכדאמרינן בחולין (פ"ט.) מכסין בעפר עיר הגדחת ואמאי איסורי הגאה היא אמר ועירי לא נזרבה אלא לעפר עפרה דכתיב ואת כל שללה חקצון אל תוך רחובה ושרפת מי שאיט מחוסר אלא קבילה ושריפה יאכר זה שמחוסר חלישה קבילה ושרפה, אע"כ דכוונת הרשב"א היא על אפר שריפתה שאח"כ הוא נעשה חל עולם ומחוסר לקרקע, וא"כ מפורש יולא מדברי הרשב"א דאפר שריפת עה"ג אסור לעולם :

אמנם קושית בהרייתא זו איכא למידי, דבעה"ג איכא שני דיני שריפה, א) שריפת שללה שע"ז נאסר חקצון ואח"כ ושרפת ובזה בעינן שיהא ראוי לקבילה מיד ולא מחוסר חלישה וכל המחוסר לקרקע אינו בכלל זה, ב) שריפת גוף העיר שע"ז לא נאסרה קבילה כלל אלא שורפה במקומה כמו שהיא כדכתיב ושרפת את העיר ובה כל המחוסר בכלל, כמבואר ברמב"ם (פ"ד מע"ז ה"ו) ושרפין את כל שללה עם המדינה בלש. ולפ"ז י"ל דכוונת הרשב"א ז"ל על בתיה דהו מחוסר ומ"מ נאסרין אבל עפר שריפתה אימא ה"ל דמותר. ואף דתלוש ולבסוף חיברו פלוגתא היא אם היי מחוסר אפילו בבתיס, מ"מ שפיר קרי להו הרשב"א ז"ל לענין קדושין מחוסר משום ד... י"ל המחוסר לקידושין אחינן למילף בהיקשא דויאלה והיתה מנט ובנט גם הלש ולבסוף חברו פסול כמ"ש הח"מ (כו' קכ"ד סק"ט) והוא משום שאינו בנתינה. איברא דלפ"מ שהביא הרשב"א בחי' לגיטין (דף כ"א ע"ב) מירושלמי דפסול המחוסר הוא מדכתיב ספר מה ספר בהלש כו' הביאו גם הב"ש שם (ס"ק י"ב) יש לפקפק בזה ואכמ"ל :

אח"כ האיר ה' את עיני וראיתי בשעה"מ (פ"ג מאישות ה"ג) שהביא לתשובה הרשב"א (כו' אלף רל"ג, ובשעה"מ נסמן בנעוה רל"ו) שהשאל ראה לדחות רא"ה הרשב"א מתוספתא דמקדשין בקרקע ובמחוסר ד"ל דמאי דתני בתוספתא המקדש בעה"ג הכוונה היא על בתיה והם חשובים כחלושין, והרשב"א ז"ל שקיל וטרי בזה יעו"ש בארוכה, ויש לפלפל הרבה בדבריו ואכמ"ל :

ידרך אגב אעיר בזה בעיקר הדין דשריפת גוף העיר. דהנה לכאורה נראה דבכלל העיר נכנס גם

י"ג להעיר עוד לרבנן דר' יוסי במנהגיהן (דף מ"ו ע"ב) דס"ל בקורה הנעשה בארץ דתלישה לאו כלום היא, וכחצו החום' דלא קשה מעשר עיר הגדולה דחשיב ע"ז מחובר מעין הנעון בקרקע, היאך הדין בתלישת בתים. ואם נמצא דה"ה דתלישת בתים לדירה לאו כלום היא יקשה האי וסרפת את העיר במאי מוקמים לה אי בקרקע עולם הא אינה נאסרת ואי בבתים תיפוק ל' דלריבין שריפה מלך שללה לפי שאין תשובין כמחוסרין תלישה, ואולי י"ל דנ"מ לענין בתים שיש בה של אגשי מדינה אחרת שאינם דרים בתוכה דאי מלך שללה אינם בשריפה דשללה כתיב ומלך שריפת העיר נראה שגם הם בשריפה דבזה לא כתיב שיה' שלה, ואפשר דה"ה גם בתים של הקדש שיש בתוכה גשפרים נ"כ בכלל העיר :

ושמעתי מקשים על הא דאפר שריפתה אסור מחסרהין (דף ע"א.) א"ר יונתן אני ראיתי וישבתי על תילה הרי דאפר שריפתה שהוא תילה מותר בהגהה. ולדידי לק"מ חדא דאפשר דישב על קרקעה ולא על אפר שריפתה, ועוד דאפילו ע"ג אפרה נמי אינו אסור דאינו נהנה בשיבתו מן האפר ולא כלום דכיון שהקרקע שמתחתו מותר בהגהה ק"ה יוכל לישב על גבה בלאו האפר כמו ע"ס האפר ואין האפר מוסף שום הגהה :

(יג) הדרין לדידן לרבנן דהרשב"א בפ' הא"מ במה שכתב דאפרה מותר שחפס הגאון יד דוד דס"ל אפר שריפת עה"ג מותר וכבר הקשינו עליו למעלה בזה"ו ודחינו דבריו. ולעג"ד נראה ברור דהרשב"א נמי ס"ל כרש"י דאפר שריפת עה"ג אסור וס"ל נמי דבאשירה שנופה ע"ז מ"ירי המוספתא, או דגם משמין אין להם ביטול ואפרן אסור, ומה שכתב דבהני דהוספתא אפרן מותר כוונתו רק אסופא כולן אע"פ שמכרין וקדש בדמיהן, וכן משמע מלשון שהרי לא הביא כל המוספתא בלשונה אלא בדילוג וא"כ אמאי לא דלג גם על דברים אלו כולן אע"פ שמכרין וקדש בדמיהן ולאזיה ט"ך הביאן, אע"כ דרק מזה בא להסתייע ולהכי הביאן. וס"ל להרשב"א דתליפי ע"ז ועה"ג אפרן מותר, דאע"ג דמרבין להו לחליפין מוסיית חרס כמורו מ"מ לאו כמורו ממש הן לאסור גם אפרן אלא איסור הגאון בלבד הוא דילפינן מהכא, דה"ג למ"ד תליפי חליפין מותרין ע"כ אינם כמורו ממש שהרי הוא עצמו עשה חליפין וחליפיו אינן עושין חליפין. ועיין בתוס' חולין (דף ק"מ ע"א ד"ה לנפריס) דתליפי ע"ז אינן אסורין למזבח כע"ז עולה וכ"כ הרשב"א שם בחי'. ואף דיש לדחות דמזה ליכא לסושי דכמורו לאו דוקא, די"ל דלעולם לכל מה שנוגע לאיסור הגאה איחזק לכמורו ממש ושאינו לגבי מזבח שאינו שייך כלל לאיסור הגאה שכן, מ"מ מדחזיק להדין בחי' שם שדחה לרבנן דהתוס' מה"ס דכמורו שיהיו כע"ז עולה משמע קל"ה דהתוס' והרשב"א ס"ל דכמורו לאו דוקא ממש הוא. ואפשר דמנות שריפה ואיבוד נמי לית בהו כמורו אלא איסור הגאה בלבד הוא דרבינן עלייהו, משום דלא הוקשו להיות כמורו אלא לענין חרס דהיינו איסור הגאה ולא לשאר דינין שבע"ז עולה. ועיין בתוס' קידושין (כ"ח. ד"ה ושי) שכתבו דמכמורו ידעין שאינו עושה כיוולא בו אלא פעם אחת. אחת דברי התוס' ל"ע מסוגיא דע"ז ואכ"מ. והא דקאמר הרשב"א שאלו מן הגשפרין י"ל דכוונתו דעיקר אשירה ועה"ג מן הגשפרין הן ומלך זה ה' ראו להיות גם אפרן מותר אלא דבגופייהו אחרבי אפרן לאיסורא אי"כ בחליפיהן דלא אחרבי אפרן לא יכו חמורין מן הגשפרין. ולשון זה יקשה על אשירה גם לפי בגנת היד דוד, דהא לאו מלך זה אפרה מותר. ואולם אפשר שהן בכלל גשפרין ממש וז"ל. ועוד י"ל דמשו"ה אפר חליפי ע"ז מותר דקרא דוהייית חרס כמורו אינו מרבה אלא לדינן דכתיב בע"ז גופה ולא למה שגלח מעה"ג, דהיינו איסור האפר שגלח מולא ידבק בידך מאומה דכתיב בעה"ג, וממילא גם חליפי עה"ג דלמדן מע"ז אינן חמורין מחליפי ע"ז עומן לענין אפרן. ולפ"מ שדרנו למעלה די"ל דאפר אשירה אחרבי מוסיית חרס כמורו ודיט בחליפין א"ש בפשיטות, דלמ"ד חליפי חליפין מותרין אפר חליפי ע"ז נמי מותר דהוי חליפי חליפין, והקוש"ע י"ד (ס') קמ"ה

שמחייבים באמת לחלוש קרקע עולם ולשורפו תמיד כמה שאפשר מיהא דזה נמי שללה הוי, וסבירא ו דאי אפשר לחלוש עד התהום אינה משנה משמעות הכחוש למימר דאין זה קרוי שללה, דודאי היא קרויה שללה והיכן מיעטתה תורה ובאזה גדר היא חלוקה מלך עולה משאר שללה בכדי שלא תובן תחת החיוב ואת כל שללה תקבוצ. אלא דאין הכי קאמרין, דסבירא ו דאי אפשר לחלוש תמיד הויא רק הוכחה שלא היתה מסתמא כוונת התורה לכלול גם קרקע בכלל קביעת שללה ולחייבה בשריפה ע"י תלישה דהא א"א הוא, אבל אכתי במה יראה מכלל שללה והיכן מיעטתה תורה שאינו מחייב באמת לחלוש ולשרוף תמיד והרי סתם שללה כתיב ולשון זה כולל בתוכו גם קרקע עולם וליחייב באמת מנה"כ, ע"ז אמרין מי שאינו מחוסר אלא קביעה ושריפה יאל זה שמחוסר תלישה קביעה ושריפה וממילא קרקע עולם דמחוסרת גם תלישה אינה בכלל ואת כל שללה, אלא דאי לאו סבירא דא"א לחלוש עד התהום לא הוה דייקין הכי משום דתלישה בכ"מ כמו בגס אינה כלום ואינה חשובה כמחוסרת קביעה מן המחוסר, וסבירא ו מכריחה דאף דבכ"מ אין תלישה חשובה כמחוסרת מעשה מ"מ הכא לא חייבה תורה אלא בקביעה ושריפה לחוד ולא בשום הכנה הקודמת להקביעה ואע"פ שאין הכנה זו מלך עולה חשובה כמחוסרת מעשה, ונתמעתה קרקע עולם דהא לריבה הכנה קודמת להקביעה. וכיון שכן שפיר נתמעטו מה גם בתים, דאע"ג דאפשרים בתלישה מ"מ הרי אי אפשרים בקביעה אלא ע"י תלישה תחלה, והתורה לא חייבה בתלישה להכנה הקביעה. וא"כ אין זה שייך אלא לענין שריפת השלל שאחר הקביעה, משא"כ בדין שריפת גוף העיר דלא מתעסק קרקע עולם משום חסרון תלישה דהא אין כאן חיוב קביעה כלל אלא דאמרין דע"כ לא חייבה תורה לשרוף קרקע עולם כמו שהיא במקומה דקרקע עולם לאו בת שריפה היא שאין האש שולטת בה וא"א לקיים בה בפועל דין השריפה וע"כ אין זו בכלל וסרפת את העיר, א"כ בתים דבני שריפה נינהו חלוקין מקרקע עולם ועלייהו קאי קרא

אבר כ"ז לא יעלה ארוכה שהרי רוב הראשונים לא מפרשי לה כהרשב"א וגם הרשב"א גופי' לא כתבה אלא בדרך אפשר לשי' ר"ש. ולכאורה עלה על דעתו לומר דמדאמרין קרא לא כתבה עוד לאסור בנין עיר הגדולה ש"מ שאין קרקע עולם נאסרת דאל"ה זכ"כ אסור לבטחה מלך איסור ההגהה מקרקעה. ואין לומר דאחי קרא לאסור לבטחה אע"פ שלא ידור שם ולא יהנה, דא"ל דבשעת הבנין גופה הוא נהנה ממה ששומד על הקרקע. אבל גם זה לא נ"ח לי כ"כ, די"ל דאמרין לאסור את הבנין בלאו מיוחד, ויעבור עליו בשני לאוין, וכן אף אם יבא אנוס לישב על קרקעה מ"מ לא יבנה שם :

ע"ב נראה לומר דבאמת אין בכלל העיר אלא בתים ולא הקרקע שחתמה, ונדריים שאי שכולין בהן בחר לשון בני אדם ונלשון כנ"א גם קרקעה בכלל העיר ולכן אסור ליכנס גם לרמובה ולעיוורה. ויותר מזה י"ל דגם בלשון כנ"א אין קרקעה בכלל העיר, והא דטורד מן העיר אסור ליכנס לעיוורה לא מ"ירי בטור הגאה סתם מן העיר אלא כמ"ס הרמב"ם (פ"ט מגדריים ה"ז) שגדר שלא יכנס לעיר ולשון כניסה לעיר כבר משמע לרמב"ם ועיוורה, אבל אם אחר שלא יבנה מן העיר אפשר שאין קרקעה בכלל. וכ"כ לכאורה ממה שהוסיף הרמב"ם על לשון המשנה וכתב שלא יכנס. ואין לומר דמשו"ה הוסיף לומר שגדר שלא יכנס דאי בטור הגאה סתם לא יאסר ליכנס לעיוורה של עיר דדריסת הרגל הוי רק ויתור ולרבנן דראב"י מותר במזדר הגאה, ואף דכתב הר"ן נדרים (דף ל"ג ע"א) משם הרמב"ן דדוקא דריסת הרגל בעלמא מותר לרבנן אבל להטעם ולישב אסור מ"מ במתני' סתמא קחני דאסור ליכנס ומשמע אפילו כניסה בעלמא, וז"ל דהרמב"ם גופי' (פ"ז מגדריים ה"ג) פסק דויתור אסור במזדר הגאה. ומזה יאל לן מידוש גדול לדינא דהטור הגאה סתם מן העיר אפשר דמותר בקרקעה להרמב"ם. ובשו"ע (ס' ר"ז סכ"ט) לא כתב כהרמב"ם אלא סתם הטור מהעיר אסור ליכנס לעיוורה, וז"ל כה :

11 1000 10 1000 10 1000 10 1000
אוצר החכמה
 1000 10 1000 10 1000 10 1000

ד'כ